

**KÖLCSEY – AHOGY AZ ORSZÁGGYŰLÉSI TITKOSSZOLGÁLAT
1836-BAN LÁTTA***

Az alább közölt, eddig ismeretlen jellemzés 1836. május elején készült Pozsonyban: az országgyűlési titkosszolgálat szemszögéből, annak értékszempontjai alapján és az általa alkalmazott fordulatokkal mutatja be és értékeli Kölcsey 1832 decembere és 1835 februárja közötti tevékenységét. A szöveg egy több száz oldalas összeállítás része, amely a Leopold Ferstl által aláírt, „Kritische Darstellung des Ganges des ungarischen Reichstages der Jahre 1832/6” címet és 1836. május 4-i keltezést viselő összefoglaló előterjesztés után az országgyűlés több száz résztvevőjének hosszabb-rövidebb jellemzését tartalmazza.¹

E jellemzésekben az a megnövekedett figyelem jut kifejezésre, amelyben a Habsburg-birodalom kormányzata ekkor már egy évtizede a magyar országgyűlés tárgyalásait és szereplőit részesítette. Bécs a napóleoni háborúk időszakában tartott diétákra is küldött egy-egy titkos megbízottat, hogy rendszeresen jelentést tegyen a fejleményekről. 1825-ben azonban Sedlnitzky grófnak, az Oberste Polizei- und Zensurhofstelle vezetőjének alárendelve egy egész szervezetet hoztak létre, az ún. országgyűlési titkosszolgálatot (geheimer Dienst). Élén 1848 márciusáig a bécsi rendőrigazgatóság, majd a Polzeihofstelle említett hivatalnoka, Leopold Valentin Ferstl állt, akit 1830 augusztusában királyi tanácsossá neveztek ki, 1837 júliusában pedig „von Förstenau” előnévvel nemesi rangra emeltek. Az időszakonként működő, háromévente a diéta időtartamára újra és újra felépített szervezet tevékenysége és felépítése 1825 és 1848 között keveset változott. „Teljes” vagy „részmunkaidőben” több tucat személyt foglalkoztatott, kiadásai – részletezésüket e két évből ismerjük – 1834-ben havi átlagban 1500, 1844-ben 2500 pengőforintra

* A szövegközlő az OTKA támogatásával készülő *Kölcsey Ferenc minden munkái* című sorozat keretében két kötet sajtó alá rendezésén dolgozik; a közleménnyel kapcsolatos bécsi levéltári kutatásokat a Collegium Hungaricum/Bécsi Magyar Történelmi Intézet egyhónapos ösztöndíja tette lehetővé.

¹ Az összeállítás a MOL, Bécsi levéltárakból kiszolgáltatót iratok, Kabineti iratok, Jelentések a magyar országgyűlések tárgyalásairól című állag (I 58) 12. csomójában található (f. 304–600). Ez a Habsburg Birodalom legfontosabb döntéshozó szerve, az Államkonferencia elé került, a tanácskozás lefolyását azonban nem ismerjük. Az országgyűlés résztvevői közül hiányzik 19 vármegye (Árva, Bereg, Fejér, Győr, Heves, Komárom, Krassó, Liptó, Pozsony, Sáros, Sopron, Szabolcs, Szatmár, Tolna, Torontál, Trencsén, Zala, Zemplén, Zólyom), Horvátország és a szabad kerületek követeinek jellemzése. Ezek lelőhelye: Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien, Ungarische Akten (a továbbiakban: HHStA, UA), Comititalia, 417L. Konvolut A. E jelenleg két különböző gyűjteményhez tartozó anyag eredeti összetartozása nyilvánvaló, az iratok részben azonos kézírással is készültek. Sem itt, sem ott nem található jellemzés a távollévő mágnások követeiről, pedig néhányukról – pl. Kossuthról – bizonyára készült, s feltehető, hogy további jellemzések is hiányoznak. Az „Ungarische Akten, Comititalia” című sorozat tartalmát és pontos időkorét Fazekas István bécsi magyar levéltári delegátus tártá fel az általa készített csomójegyzékben; a kutatáshoz nyújtott segítségét ezúton is köszönjük.

rúgtak. A szolgálat egyik részlege a diéta nyilvános üléseit – az alsótábla kerületi és országos, a főrendi tábla országos üléseit – figyelte. Az ún. Sitzungsreferentek – többnyire távollévő mágnások követei vagy követek mellé rendelt írnokok – napidíj fejében részletes jegyzeteket készítettek a tanácskozásokról, e jelentéseket („Sitzungsbericht”) aztán még az ülést követő éjjel az országgyűlés tekintélyesebb résztvevői, általában szabad királyi városi követek ellenőrizték („Revisionsbericht”). A revízió munkáját az 1832/36. évi diétán elsősorban Mukits Simon szabadkai és Klapka József temesvári követ végezte. Ferstl az ülés napján rövid jelentést („Interimsbericht”) készített, a következő napon pedig felterjesztette az említett ellenőrzött jelentéseket is, amelyeket Sedlnitzky az ülés után egy, illetve két nappal az uralkodó (majd a miniszteri konferencia) elé terjesztett. A szolgálat másik részlege a gyanús külföldiek, a forgalmasabb fogadók, az ún. országgyűlési ifjúság, a követek informális összejövetelei (konventikulumai), a követek és 1834-től a jurátusok kaszinói megfigyelésével foglalkozott, és külön is megfigyelték az ellenzéki vagy annak tartott követeket. 1833 novembere és 1834 decembere között az országgyűlés 21 tagja részesült hosszabb-rövidebb ideig tartó „fölvigyzatban”, Kőlcseyt ottléte alatt mindvégig figyelték, s az ő, követtársa, illetve írnoka megfigyelésére havonta 10–30 forintot fordítottak. Az így összegyűjtött információkat Ferstl ugyancsak naponta külön felterjesztette („Separatrapport”) – volt nap, amikor az országból, illetve Erdélyből érkező tudósításokkal együtt nyolc jelentést is készített –, és ugyancsak két nap múlva e jelentések is az uralkodó és a legfelső kormányzat elé kerültek.²

Az országgyűlési titkosszolgálat által – havi átlagban másfél-két csomó terjedelemben – előállított iratanyag alapjául szolgált különböző, összefoglaló jellegű dokumentációknak is. Az 1825 és 1840 között tartott négy országgyűlés résztvevőiről részletes jellemzés készült. Az 1839/40. évi diéta egyes résztvevőinek jellemrajza a történetírásban is ismert, az iratsomót több kutató is hasznosította, Batthyány Lajos portréja³ pedig meg is

² Itt csak azon iratok lelőhelyét említjük, amelyek 1832 és 1835 között – tehát Kőlcsey országgyűlési szereplése idején – keletkeztek: 1. MOL, Bécsi levéltárakból kiszolgáltatott iratok, Hungarica aus der Privatbibliothek S. M. Franz I (I 50), 90–132. téka (Revisionsberichte, Interimsberichte – Sedlnitzky felségelöterjesztéseinek az uralkodó által visszatartott mellékletei); 2. Uo., I 58, 15–32. csomó (Revisionsberichte, másodpéldányok a kabinetirodáról); 3. Österreichische Staatsarchive, Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Polizeihofstelle (a továbbiakban: AVA, PHS) 1833:33, 1834:11 (Sedlnitzky az 1. alatt említett, az uralkodó által a Separatrapportokkal együtt visszajuttatott felségelöterjesztései, rendezetlenül és a Justizpalast 1927. évi felgyűjtása nyomán sérülten és csonkán), végül 4. MOL, Regnikoláris levéltár, Takáts Sándor-gyűjtemény (N 119), 43–47. fasc. (1918 előtt készült másolatok a Polzeihofstelle irattárában – lásd 3. pont – őrzött iratokról, elsősorban a Separatrapportokról). – A hivatkozott költségkimutatások: AVA, PHS 1834:127 (másolatuk: MOL, N 119, 5687–5701), 1844:609.

³ MOL, I 50, 87. téka, Uo. I 58, 12., 13. csomó; MOLNÁR András, *„Az akasztója tükröződik a szeméből!”: Titkosrendőri jelentés Batthyány Lajos grófról (1840)*, Vasi Szemle, 1993, 499–509. – Megjegyezzük, kevésbé részletes összeállítások korábban is készültek. Egy ilyen táblázatos kimutatás, kiegészítésekkel az 1811/12. évi országgyűlés vármegyei követeiről: MOL, Regnikoláris levéltár, Parlamenti Múzeumból beszállított országgyűlési vonatkozású iratok (N 118), 1. doboz, 38.

jelent. Feltehető, hogy az egyes országgyűlések történetére vonatkozó, az uralkodó kabinetirodáján őrzött áttekintések is a titkosszolgálat jelentései alapján születtek meg.⁴

A napi jelentések a kormánynak az országgyűléssel kapcsolatban folyamatosan esedékesé váló döntéseihez voltak szükségesek – mondhatni nélkülözhetetlenek, hiszen Bécs csak 1847 őszén engedélyezte, hogy a politikai sajtó érdemben, ám ekkor is csak cenzúrázva, tudósíthasson a diétán történekről. A jellemzések készítése, készíttetése elsősorban a kormányzat személyi politikáját szolgálta. Sedlnitzky először az 1825/27. évi országgyűlés elején utasította Ferstl-t és régi bizalmasát, Steinbach Ferenc királyi jogügyigazgatósági ügyészt (aki egyébként ekkor, Ferstl-nek alárendelve, az ülésekről szóló napi jelentések revízióját is végezte), hogy kísérje figyelemmel az országgyűlés tagjainak viselkedését, hogy a diéta végeztével „eine charakteristische Skizze über jedes Mitglied dieser ungarischen Reichsversammlung mit der Andeutung des Grades der individuellen Verdienstlichkeit oder Bedenklichkeit desselben erstatten zu können”.⁵ Ferstl és Steinbach 1827 áprilisában, az országgyűlés helyszínén készített is egy-egy összeállítást. Ezt követően egységes összeállítás készült. Ferstl maga nem vett részt az országgyűlés ülésén, és minden jel szerint magyarul sem tudott. Feltehető tehát, hogy a titkosszolgálat vezetője – ha ugyan egyáltalán az ő munkája az összeállítás – a jellemzések megfogalmazása során messzemenően támaszkodott azon „három szép tehetségű, városi követre” (azaz Mukits Simonra és társaira), akik – írja visszaemlékezésében Wirkner Lajos – „az országgyűlésen nyilvánuló magasabb politika és szellemi irány fölött adtak véleményt”.⁶ Egy-egy személy jellemzése megadja az illető életkorát (általában hozzávetőlegesen vagy pontatlanul, Kölcsey esetében pedig egyáltalán nem), családi állapotát, vallási hovatartozását,⁷ érinti vagyoni-jövedelmi helyzetét, kitér általános megítélésére, esetleges gyengéire stb., majd bemutatja politikai pályafutását, ezen belül elsősorban szereplését a szóban forgó országgyűlésén. (A jellemzéseket tehát – legalábbis 1840-ig – országgyűlésről országgyűlésre kibővítették, átdolgozták.) A jellemzés kitér az illető politikai ambícióira, javaslatot tesz az esetleges kinevezésre vagy kitüntetésre, a legvégén pedig – 1830-tól kezdve – az illető személy politikai osztályozása található. Ferstl és apparátusa az or-

⁴ Az első összefoglaló 1827-ben készült el „Geschichtliche Darstellung des ungarischen Landtags von 1825. 1826. 1827” címmel – ezt a „Kaiser und König, 1526–1918” címmel 2001 tavaszán a bécsi Nationalbibliothekban rendezett kiállítás látogatói láthatták is. (Katalóg, red. István FAZEKAS, Gábor UJVÁRY, Collegium Hungaricum, Wien, 2001, 167.) Ezt az összefoglalást 24 példányban litografálták (HHStA UA 417B). Ugyanígy összefoglaló készült az 1830. és az 1839/40. évi országgyűlés történetéről is: MOL, I 58, 12. csomó. Nem tudjuk, hogy – Ferstl említett összefoglalóján túlmenően – készítettek-e ilyen áttekintést az 1832/36. évi országgyűlésről, és azt sem, készült-e történeti áttekintés (és a követekről az itt tárgyaltakhoz hasonló jellemzés) az 1843/44. évi diéta után.

⁵ Sedlnitzky 1827. május 17-i felségelőterjesztése. MOL, I 50, 87. téka. Steinbach áttekintése végén külön összefoglalta a kinevezésekkel, kitüntetésekkel kapcsolatos „itteni nézeteket” („hiesige Ansichten”). Uo.

⁶ WIRKNER Lajos, *Élményeim: Néhány lap 1825-től 1852-ig terjedő nyilvános pályám naplójegyzeteiből*, Pozsony, 1879, 68.

⁷ A 46 magyar megye közül 28 (!) küldött legalább egy protestáns vallású követet. E megyék: Abaúj, Árva, Békés, Bereg, Bihar, Borsod, Csongrád, Fejér, Gömör, Győr, Komárom, Liptó, Maramaros, Moson, Nógrád, Pest, Sáros, Somogy, Szabolcs, Szatmár, Szepes, Tolna, Torna, Ugocsa, Ung, Veszprém, Zemplén, Zólyom. Összesen 44 követ volt protestáns, az ismert vallású követek 31,9 %-a.

szágyűlés résztvevőit hétfokú skálán helyezte el. A kormány legmegbízhatóbb hívei általában a szélsőjobb („Äußerste rechte Seite”) minősítést kapták, míg az ellenzékiek a szélsőbal, illetve ultrabal minősítést („Äußerste linke Seite”, „Ultra-linke Seite”).⁸ E jellemzéseket (illetve azok a Polizeihofstellén maradó példányait) minden bizonnyal többször is használták – valahányszor csak Sedlnitzky véleményét egy-egy kinevezés, kitüntetés, cím- vagy nemességadományozás ügyében kikérték. Az összeállítások felhasználására első ízben akkor került sor (és ez magyarázza a jellemzések elkészültének időzítését is), amikor a birodalmi kormányzat a diéta befejeztével döntött az esedékes kinevezésekről és kitüntetésekről, amit tudatosan halasztott az országgyűlés utánra, hogy így ösztönözze a várományosokat a kormányzat, illetve a kormánypárt támogatására. Mivel részletes egybevetésre és elemzésre itt nincs lehetőségünk, csak röviden utalhatunk arra, hogy az országgyűlési titkosszolgálat személyi javaslatai és a megtörtént kinevezések és kitüntetések között mind 1827-ben, mind pedig 1836-ban jelentős egybeesés állapítható meg.

Kölcsey – természetesen – azok között szerepel, akiket a kormányzat legveszélyesebb ellenfelei között tartott számon. Az „ultrabal” minősítést a 40 hónapig ülésező országgyűlés összesen 147 vármegyei követé közül 24-en érdemelték ki, beleértve Beöthy Ödön bihari követet is, akit összefoglalóan így jellemeznek: „Einer der schädlichsten Männer der Ultra-Oppositionspartei”. (Kölcseyvel azonos minősítést kapott a követárs, Eötvös Mihály is.) Ugyancsak az „ultrabal” minősítéssel szerepel Széchenyi, Károlyi György gróf, és értelemszerűen ide kell sorolnunk Wesselényi Miklós bárót is, akinek a minősítése így szól: „Haupt der Landtags- und Landes-Opposition”. Ferstlék az „Ultra-linke Seite” minősítést igen sokszor – tehát távolról sem kizárólag – liberális-ellenzéki politikusokra alkalmazták, Deákot ugyanakkor, holott a zalai politikus a diéta második felére e csoport legjelentősebb személyiségévé vált, 20 másik követtel együtt az „Äußerste linke Seite” minősítéssel illették. A vármegyei követek közül tizenegyen kaptak „szélsőjobb”, 50-en pedig „jobbközép”, illetve „jobboldali” minősítést, míg 41 követet minősítettek a „balközép” vagy a „baloldal” táborához tartozónak. (A káptalani és a városi követeket néhány kivétellel a jobboldalra alkalmazott három kategóriába sorolták.) Az országgyűlés bezárását követően, 1836. május 13-án és 14-én tizennyolc megyei követ vagy volt megyei követ részesült adminisztrátori, bírói vagy királyi tanácsosi kinevezésben, közülük öten a „szélsőjobb”, tizenegyen a „jobboldali” vagy „jobbközép” minősítést kapták Ferstlétől, két követet a balközéphez soroltak ugyan, de az uralkodó kegyére érdemesként.⁹

⁸ Vö. S. SÁNDOR Pál, *A jobbágykérdés az 1832/36-os országgyűlésen*, Bp., 1948, 165–168.: „Az udvar titkos jegyzéke az országgyűlési követek névsoráról és pártállásáról” magyarul, az „Ultra-linke Seite” és az „Äußerste linke Seite” besorolás egyaránt szélsőbalként fordítva. A MOL, N 119, 7759. alatt található lista nyilvánvalóan a tárgyalt jellemzés vármegyei követekre vonatkozó fejezetének a kivonata (vagy annak előzetes vázolata), számos eltéréssel, több név esetében elírásokkal.

⁹ A kinevezéseket (a Wiener Zeitung alapján) közli a Jelenkor 1836. május 21-i (41.) száma. Az ungi Perényi Gábor, beregi adminisztrátor és a tolnai Jeszenszky János, a Királyi Tábla bírása kapott „linkes Zentrum” minősítést.

Kölcsey jellemzése általában olyan mozzanatokat tartalmaz, amelyek – a köztörténetből, a napi jelentésekből, illetve azok feldolgozásából – eddig is ismertek voltak.¹⁰ Ezért csak a legszükségesebb jegyzeteket fűzzük a szöveghez. A szöveget betűhíven közöljük, a rövidítéseket feloldottuk, a kiegészítéseket kurzívval jeleztük.

Kölcsey von Kölcse Franz, Honorar-Ober-Notär und Mitglied der ungarischen gelehrten Gesellschaft in Pesth, Kalviner, einäugig, unbemittelt, aber zufrieden und nichts wünschend, ledigen Standes und im Komitate, so wie selbst im Lande als Dichter allgemein beliebt.

Er war durch die ganze Dauer seiner Anwesenheit am Landtage einer der vorzüglichsten Führer der Oppositionspartei und der Hauptleiter der Landtagsjugend, welche mit Enthusiasmus von ihm sprach, und sich all seinen Aussprüchen unbedingt unterzog. Er war ein ausgezeichnet logischer Redner, dem nur Császár¹¹ und Franz Deák gleichgestellt werden könnten, als welcher er bei jedem Gegenstande von einiger Wichtigkeit in den Sitzungen die längsten, gediegensten aber auch demokratischsten Reden gehalten hat. Als solcher zeichnete er sich besonders bei Verhandlung des Religionariums, der ungarischen Sprache, der Vereinigung Siebenbürgens¹² mit Ungarn, des V. und VIII. Urbarial-Artikels aus, welcher Letztere ihm auch als Deputirter den Hals gebrochen haben, denn er hatte von Beginn des Landtags an eine mit Eid bekräftigte Instruktion gegen diese Artikel, und dennoch stimmte er stets für dieselben,¹³ bis endlich das Ganze bei Gelegenheit bekannt wurde, als Graf Anton Majláth den Obergespan des Szathmárer Komitats, Niklas Br. Vécsey ersuchte sich in das Komitat zu verfügen, und eine Instruktion gegen diese Artikel zu erwirken. Worauf dann in der nächsten General-Congregation am 9-ten Dez. 1834 Kölcsey und Vesselényi eine entgegengesetzte Instruktion zu bewirken suchten, wobei Letzterer wegen seiner gehaltenen demagogischen Rede die bekannte Fiscal-Action bekommen hat, welche [90v] dann auf dem Landtage von Seite der Opposition als eine Verletzung der Redefreiheit vorgebracht worden ist. Da aber die Comitatsstände auf mittelbaren Einfluß des Grafen Anton Majláth durch den Obergespan Vécsey und Bischof Hám die frühere Instruktion bestätigten, so erklärte Kölcsey diese

¹⁰ TAKÁTS Sándor, *Kölcsey és a titkosrendőrség* = T. S., *Magyar küzdelmek*, h. n., é. n. [Bp., 1929], 469–495; KÖLCSEY Ferenc, *Országgyűlési napló*, s. a. r. VÖLGYESI Orsolya, Bp., 2000 (Kölcsey Ferenc Minden Munkái); CSORBA Sándor, *Reformkori diákegyesületek Patakon és a Társalkodási Egyesület Pozsonyban*, Bp., 2000; KÖLCSEY Ferenc, *Országgyűlési naponkénti jegyzések: 1833. október 31.–1835. február 5.*, s. a. r. PAJKOSSY Gábor, megjelenés előtt (Kölcsey Ferenc Minden Munkái).

¹¹ Császár Sándor, Temes megye jobboldali követe 1832 decembere és 1834 áprilisa között. (Jellemzését lásd MOL, I 58, 12. csomó, 454r.)

¹² Vö. Csapó Dániel jellemzésével is: a tolnai követ által 1834. június 26-án az erdélyi országgyűlés követei tiszteletére adott lakomán Kölcsey „die berühmte Äußerung machte, nemlich für die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn selbst sein eines Auge zu Opfer bringen zu wollen”. HHStA, UA 417L. A. 94r, v.

¹³ A jellemzés állításával ellentétben Kölcseynek nem volt – esküvel erősített – alaputasítása az örökváltság és a jobbágyok személyi és vagyónbiztonsága („az V. és VIII. artikulus”) ellen – nem is lehetett, hiszen mindkét reformjavaslat már az országgyűlésen, 1833 tavaszán kovácsolódott ki –; Szatmár megye 1833 szeptemberében kifejezetten jóváhagyta követeinek addigi eljárását (MERÉNYI Oszkár, *Ismeretlen és kiadatlan Kölcsey-dokumentumok*, Bp., 1961, 46, 56), s azt később sem kifogásolta.

Instruction, da sie gegen seine Überzeugung wäre, nicht befolgen zu können, und auf diese Art seine Stelle als Deputirter anheim sagen zu müssen; welche Anheimsagung die Komitatsstände zum großen Ärger der Landtags-Opposition angenommen hatten, worauf dann am 18-ten Jänner 1835 neue Deputirte gewählt wurden.¹⁴

Die Grundsätze seiner bei den Landtags-Verhandlungen gehaltenen Reden waren von der Art, daß sie den am 4-ten August 1789 in der Nationalversammlung zu Paris gehaltenen in gar nichts nachstanden. Er gab das Beispiel, Beschlüsse des früheren Landtages zu widerrufen, und selbe als widerrufbar zu erklären (die Rekrutenstellung vom J. 1830).¹⁵ Der Einfluß seiner Reden war sowohl auf dem Landtage, als im Lande selbst unberechenbar, da man alle seine Worte für göttliche Worte hielt, welche Ehre sonst nur den Reden eines Br. Niklas Vesselényi wiederfuhr.

Kölcsey gehörte auch in seiner Stellung gegen die Regierung unter die empfindlichsten und wirksamsten Angreifer derselben. Als Circular-Notär führte er die Feder in demselben Sinne, war aber mehr für poetische und exaltierte Aufsätze geeignet, z. B. in der ungarischen Sprache, Vereinigung Siebenbürgens etc. Sein Wirken wegen der Instruktionen nach dem Systeme der Opposition war und blieb bedeutend, da er in allen Komitaten, besonders an der Theiß nicht nur gekannt, sondern überhaupt beliebt ist. Er war ein Hauptbeförderer des Oppositions-Casino und der Conventikeln, die er mit aller Kraft beseelte, der Kossuth'schen geschriebenen Zeitung, Veranlasser und Leiter [91r] des im Juli 1834 entstandenen Jugendvereins, und seine Schreiber gehörten immer unter die exaltirtesten und zügellosesten Köpfe.¹⁶

Er war der Erste, der eine Abschiedsrede in der Circular-Sitzung hielt, dem zu Ehren von der Opposition ein Gastmahl im Gasthofe bei der Sonne mit merkwürdigen Toasts gegeben wurde, bei dessen Abreise ihn mehrere Individuen der Opposition und von Seite der Landtagsjugend bis Kittsee begleiteten, und der selbst nach seinem Rücktritte im Komitate sowohl für diesen Landtag, als auch für jenen in Siebenbürgen ganz im Sinne der Opposition zu wirken bemüht war, in welcher letzterer Hinsicht seine Verbindung mit dem Békésér Ex-Deputirten Novák die Aufforderung an alle Komitate hinsichtlich des V. und VIII. Urbarial-Art. veranlaßte, und so die k. Untersuchungs-Commission zur Folge hatte,¹⁷ welcher Letzterer denn wieder zu einer außerordentlichen Beschwerde dieses Komitats Veranlassung gab, die von Seite der Landtags-Deputirten mit Gier ergriffen und in langen Reden vertheidigt wurde. Er hat als Deputirter auch bei Verhandlung des Religionsariums schon Aufforderungen durch das Szathmarer Komitat an die übrigen Komitate

¹⁴ Mailáth Antal gróf közreműködését az 1834. novemberi új utasítás létrejöttében (amelyről a gróf jellemzésében – MOL, I 58, 12. csomó, 335r, v – szintén olvashatunk) eddig is ismertük, Hám János szatmári püspök 1834. decemberi szerepéről azonban csak e jellemzésből értesülünk.

¹⁵ 1833. február 8-án. Lásd *1832-ik esztendőben karácson havának 16-ik napjára rendeltetett Magyarországi gyűlésének jegyzőkönyve*, I, Pozsony, 1832/3, 136.

¹⁶ Décsy László és Kováts Bence: Décsy 1834 júniusában aláírást gyűjtött az országgyűlési ifjak Wesselényi Miklóshoz intézett üdvözlő iratára, majd az iratot is ő juttatta el a báróhoz, Kováts pedig 1834 júliusában a Társalkodási Egylet alapítói közé tartozott. (CSORBA, i. m., 245, 266.)

¹⁷ Lásd VÖLGYESI Orsolya, *Királyi biztosi vizsgálat Békés megyében (1835)*, Aetas, 1999/1–2, 30–42.

zu bewirken gesucht, die dahin lauteten, daß sie in Religionsachen keine k. Verordnungen annehmen sollten.

Dermal ist er Local-Mitglied der k. ungarischen Gelehrten-Gesellschaft in Pesth mit dem Jahrgelalte von 500 Fl. wo er nun domiciliren muß, und von dort aus im Verein mit Andern nach Auflösung des Landtages dahin abgegangenen Oppositions-Individuen die Grundsätze der Opposition desto kräftiger verbreiten wird.

*Zur Ultra-linken Seite.*¹⁸

¹⁸ Leihelye: HHStA, UA 417L. A. 90r–91r. A név fölött „Szathmárer Comitát”, a jellemzést követően, 91v–92v Darvay Ferenc, Eötvös Mihály, majd Becsky Károly jellemzése olvasható.